

Εθνικὸ Ἱστορικὸ Μουσείο
Παλαιὰ Βουλὴ
Ἀθῆνα 1996

Γνωριμία
με τὶς ἐλληνικὲς παραδοσιακὲς φορεσιές

Εκπαιδευτικὸς Φάκελος

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ

**Γνωριμία
με τις ελληνικές παραδοσιακές φορεσιές**

Εκπαιδευτικός Φάκελος

Αθήνα 1996

ΕΘΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ο φάκελος αυτός απευθύνεται σε σας, τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και περιέχει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τις ελληνικές παραδοσιακές ενδυμασίες, το οποίο μπορείτε οι ίδιοι να παρουσιάσετε στους μαθητές σας. Σε αυτόν θα βρείτε πληροφορίες, προτάσεις και δραστηριότητες που σκοπό έχουν να σας προετοιμάσουν για μια επίσκεψη με την τάξη σας στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, όπου οι μαθητές θα γνωρίσουν από κοντά ορισμένες από τις φορεσιές της Λαογραφικής Συλλογής. Οι προτάσεις αυτές είναι ενδεικτικές· έχετε τη δυνατότητα να τις προσαρμόσετε στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης σας.

© ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ)

© ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1996

ISBN: 960-85573-2-1

Κείμενα: Ιφιγένεια Βογιατζή, Όλγα Φακατσέλη

Εικονογράφηση: Μαρίζα Δεβούρου

Καλλιτεχνική επιμέλεια: AltSys

Επιμέλεια: Νίκη Ψαρράκη-Μπελεσιώτη

Για το έντυπο χρησιμοποιήθηκε οικολογικό χαρτί

Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο ανήκει στην Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, σκοπός της οποίας είναι να συλλέγει, να διατηρεί και να προβάλλει αντικείμενα και γραπτές μαρτυρίες που φωτίζουν τη νεοελληνική ιστορία. Η Εταιρεία ιδρύθηκε το 1882, περίπου πενήντα χρόνια μετά τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους σε μια εποχή οικονομικής και κοινωνικής προόδου, καθώς και μεταστροφής του ενδιαφέροντος του πνευματικού κόσμου από την αρχαιότητα στην αναζήτηση της ταυτότητας του νεότερου Ελληνισμού. Ιδρυτικά μέλη της ήταν εκπρόσωποι της επιστήμης, των γραμμάτων και των τεχνών της εποχής, όπως οι Τ. Φιλήμων, Ν. Πολίτης, Σπ. Λάμπρος, Δ. Καμπούρογλου, Μπ. Άννινος, Αντ. Μηλιαράκης, Γ. Δροσίνης κ.ά. Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, που λειτουργεί από το 1884, είναι το πρώτο Μουσείο νεότερης ελληνικής ιστορίας που ιδρύθηκε στη χώρα μας.

- Για πολλούς μαθητές η επίσκεψη αυτή θα είναι ίσως η πρώτη επίσκεψη σε Μουσείο και η έννοια θα τους είναι σχεδόν άγνωστη. Είναι επομένως ιδιαίτερα σημαντικό με μια μικρή εισαγωγή να καταλάβουν τι είναι ένα Μουσείο, γιατί φυλλάσσονται εκεί ορισμένα αντικείμενα, τι βλέπει και τι κάνει ο επισκέπτης σε έναν τέτοιο χώρο. Κάθε ένα από τα αντικείμενα που βρίσκονται σε ένα Μουσείο έχει να μας πει μια ολόκληρη ιστορία: ποιος το έφτιαξε και πώς, ποιος το χρησιμοποίησε και γιατί, τι ρόλο έπαιξε και τι ρόλο παίζει στις μέρες μας.

Το κτίριο

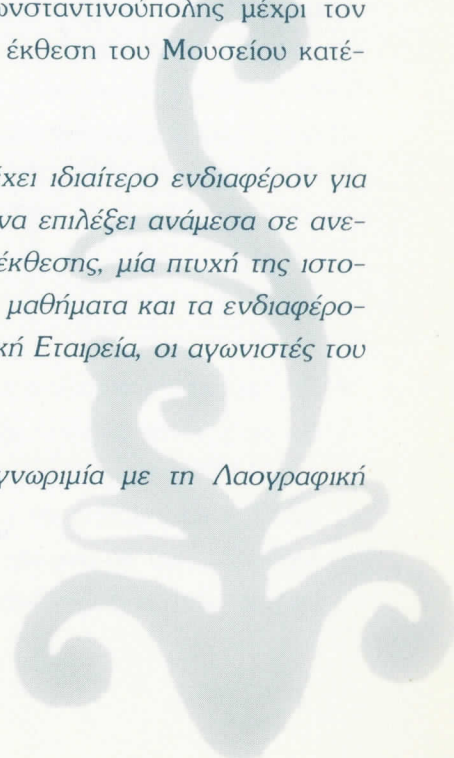
Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στεγάζεται στο Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής, στην οδό Σταδίου, στην πλατεία όπου δεσπόζει το άγαλμα του αρχιστράτηγου της Επανάστασης του 1821, Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Το νεοκλασικό αυτό κτίριο είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ελληνική ιστορία: πρόκειται για την πρώτη μόνιμη στέγη του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Θεμελιώθηκε το 1858 από την πρώτη βασίλισσα της Ελλάδας Αμαλία και οικοδομήθηκε σε σχέδια του François Boulanger, τροποποιημένα από τον Έλληνα αρχιτέκτονα Παναγιώτη Κάλκο. Στο Μέγαρο λειτούργησε η Ελληνική Βουλή από το 1875 μέχρι το 1935. Η μεγαλόπρεπη Αίθουσα των Συνεδριάσεων της Βουλής των Ελλήνων αποτελεί για τους επισκέπτες του Μουσείου χώρο ιστορικής μνήμης.

- *Αξίζει, ίσως, να μάθουν τα παιδιά ποια ήταν η πρώτη χρήση του κτιρίου. Ο σκοπός για τον οποίο κτίστηκε το Μέγαρο εξηγεί το μέγεθος και τη μεγαλοπρέπειά του.*

Η μόνιμη έκθεση

Στις αίθουσες που περιβάλλουν την Αίθουσα Συνεδριάσεων της Βουλής, παρουσιάζεται σε μόνιμη έκθεση μέρος των κειμηλίων που έχει περισυλλέξει το Μουσείο στη μακρόχρονη πορεία του. Μέσα από ζωγραφικά και χαρακτικά έργα, σημαίες και όπλα από τους εθνικούς απελευθερωτικούς αγώνες, σφραγίδες, έγγραφα, προσωπικά ενθύμια, φωτογραφίες, καθώς και παραδοσιακές φορεσιές και έργα της νεοελληνικής χειροτεχνίας γίνεται εύληπτα γνωστή η ιστορική πορεία του Ελληνισμού από την Άλωση της Κωνσταντινούπολης μέχρι τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο 1940-41. Ξεχωριστή θέση στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου κατέχει η Λαογραφική Συλλογή.

- *Η εποχή που ζωντανεύει η μόνιμη έκθεση του Μουσείου έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μαθητές κάθε ηλικίας. Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε ανεξάντλητα θέματα και να φωτίσει, μέσα από τα κειμήλια της έκθεσης, μία πτυχή της ιστορίας ή της νεοελληνικής λαϊκής τέχνης που σχετίζεται με τα μαθήματα και τα ενδιαφέροντα της τάξης του (π.χ. η ζωή κατά την τουρκοκρατία, η Φιλική Εταιρεία, οι αγωνιστές του 1821, το ελληνικό ναυτικό, το Κοινοβούλιο κ.ά.).*
- *Στην επίσκεψη αυτή, οι μαθητές θα κάνουν μια πρώτη γνωριμία με τη Λαογραφική Συλλογή του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου.*

Η Λαογραφική Συλλογή

Η Λαογραφική Συλλογή του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου περιλαμβάνει αντιπροσωπευτικά έργα της νεοελληνικής λαϊκής τέχνης, μιας τέχνης που αποτελεί αδιάσπαστη συνέχεια της βυζαντινής παράδοσης και γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση από τα μέσα του 18ου ως τα τέλη του 19ου αιώνα. Παραδοσιακές τοπικές ενδυμασίες, κοσμήματα, κεντήματα, υφαντά, καθώς και μεταλλικά, κεραμικά και ξύλινα χρηστικά και διακοσμητικά αντικείμενα αποτελούν μια πλούσια συλλογή, μέρος της οποίας παρουσιάζεται στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου.

Κυρίαρχη θέση στην έκθεση έχουν οι ανδρικές και γυναικείες γιορτινές ή νυφικές φορεσιές. Από αυτές ξεχωρίζουν ενδυμασίες που ανήκαν σε γνωστά πρόσωπα της νεοελληνικής ιστορίας, όπως το φόρεμα της κυρα-Φροσύνης (Ιωάννινα), της Υδραίας αρχόντισσας Κυριακούλας Κριεζή-Βούλγαρη, του Γενναίου Κολοκοτρώνη, γιου του Γέρου του Μοριά, καθώς και φορεσιές που διακρίνονται για την παλαιότητα ή τη σπανιότητά τους, όπως της Λήμνου και της Ίου.

Παραδοσιακές φορεσιές

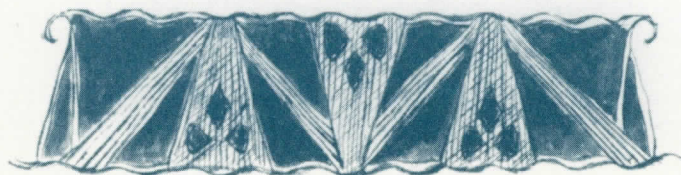
Οι λαϊκές φορεσιές, έργα είτε της οικιακής χειροτεχνίας είτε ειδικών τεχνιτών, αντανakλούν τα βιώματα της λαϊκής ψυχής, διατηρώντας με τρόπο αυστηρό παλαιότερες παραδοσιακές μορφές και αφομοιώνοντας δημιουργικά ξένες επιδράσεις.

Οι τύποι των παραδοσιακών ενδυμασιών, τα υλικά κατασκευής και τα στοιχεία της διακόσμησης ποικίλλουν ανάλογα με το κλίμα, την εγχώρια παραγωγή, τον τρόπο ζωής και τις πολιτιστικές επιδράσεις που δέχεται κάθε περιοχή. Έτσι, οι Έλληνες της υπαίθρου και των ορεινών περιοχών χρησιμοποιούν ως πρώτες ύλες το μαλλί, το βαμβάκι, το μετάξι και το λινάρι που οι ίδιοι παράγουν και που οι γυναίκες υφαίνουν στον αργαλειό. Αντίθετα, στα νησιά και τα αστικά κέντρα, όπου οι άνθρωποι ταξιδεύουν συχνότερα και το εμπόριο ανθεί, συναντάμε και υφάσματα εισαγόμενα από Ανατολή και Δύση, βελούδινα, μάλλινα, μεταξωτά.

Ακόμη, όμως, και μέσα στην ίδια περιοχή η παραδοσιακή ενδυμασία συναντάται σε διάφορες παραλλαγές ανάλογα με την ηλικία και την κοινωνική θέση του ανθρώπου που τη φορά. Έτσι, η φορεσιά μιας νέας κοπέλας διακρίνεται από εκείνη της αρραβωνιασμένης ή της παντρεμένης, της νεόνυμφης, της γυναίκας με παιδιά, της χήρας ή της γυναίκας που ο άνδρας της λείπει στην ξενιτιά. Σαφής διάκριση πρέπει επίσης να γίνει ανάμεσα στην καθημερινή φορεσιά, που είναι απλή και προορίζεται για τις δουλειές στο σπίτι ή τον αγρό, και τη νυφική και γιορτινή φορεσιά, που φοριέται τις Κυριακές και τις γιορτινές ημέρες και εντυπωσιάζει με τον πλούσιο διάκοσμό της. Επομένως, η παραδοσιακή φορεσιά λειτουργεί με τους δικούς της κανόνες και δεν είναι αποτέλεσμα προσωπικής επιλογής, αλλά αυστηρής κοινωνικής προσαρμογής.

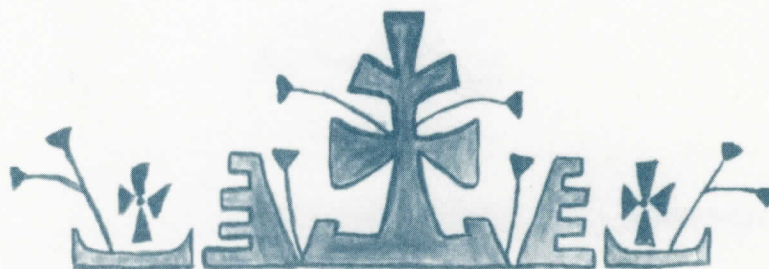
Ο διάκοσμος της παραδοσιακής ενδυμασίας δεν επιλέγεται τυχαία, αλλά κρύβει έναν ολόκληρο κόσμο που αντανakλά τις ιδέες, τις αντιλήψεις, ακόμη και τις προλήψεις μιας κοινωνίας. Τα χρώματα και τα σχήματα, τα κεντήματα και τα κοσμήματα της νυφιάτικης φορεσιάς για παράδειγμα, εκφράζουν τα συναισθήματα χαράς και προσμονής, τις ευχές για ευτυχία και γονιμότητα, καθώς και την ανάγκη για θεϊκή προστασία που συνοδεύουν τη σημαντική αυτή στιγμή στη ζωή του ανθρώπου, το γάμο. Μια ιδέα ή μια ευχή γίνεται σύμβολο: ο σταυρός συμβολίζει την πίστη, το καράβι τη ζωή, το ρόδι την ευκαρπία, το περιστέρι την αγνότητα, ο δικέφαλος αετός τη δύναμη και την εξουσία, η γοργόνα την προστασία από το κακό, το δέντρο της ζωής και η ανθοφόρα γλάστρα τη μακροζωία.

Κάθε περιοχή, κάθε χωριό, κάθε νησί παρουσιάζει ένα δικό του τύπο ενδυμασίας. Υπάρχουν επομένως πολλοί τύποι ενδυμασιών που παίρνουν το όνομά τους από το βασικό τους εξάρτημα. Έτσι, όπως τεκμηριώνεται από τη συλλογή του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου, στον ελληνικό χώρο φορέθηκαν ταυτόχρονα φορεσιές με σιγκούνι, φορεσιές με καβάδι και φορεσιές με φουστάνι ή φούστα. Το βασικό ρούχο όλων των τύπων ήταν το πουκάμισο, ένα μακρύ φόρεμα που άλλοτε ήταν απλό και άλλοτε είχε πλούσιο κέντημα στα μανίκια και τον ποδόγυρο. Ο στολισμός της φορεσιάς συμπληρώνεται από πλουμιστές ποδιές και ζώνες, μαντίλια για το κεφάλι και τη μέση, πολύχρωμες κάλτσες και χρυσοκεντημένα ποδήματα καθώς και μαλαμοκαπνισμένα, ασημοκαπνισμένα, ασημένα και χρυσά κοσμήματα.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Παπαντωνίου Ιωάννα, *Ελληνικές Φορεσιές*, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Ναύπλιο 1981.
- Χατζημικαήλ Αγγελική, *Ελληνικά Εθνικά Ενδυμασία*, 2 τόμοι, Αθήναι, Μουσείο Μπενάκη, 1948-1954.
- Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, *Ελληνικές Φορεσιές, Συλλογή Εθνικού Ιστορικού Μουσείου*, Αθήνα 1993.
- Χατζημικαήλ Αγγελική, *Η Ελληνική Λαϊκή Φορεσιά - Μουσείο Μπενάκη* (επιμέλεια Τατιάνας Ιωάννου-Γιανναρά), 2 τόμοι, Αθήνα, "Μέλισσα", 1978-1984.

Βιβλιογραφία για παιδιά

- Κυνηγού-Φλάμπουρα Μαρία, *Λαϊκή Τέχνη, Μουσείο Μπενάκη - Εκδόσεις για παιδιά*, Αθήνα 1986.
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, *Το Λαλουσάκι, Η Εφημεριδούλα του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης για τους νεαρούς φίλους του*, Αθήνα.
- Ντεκάστρο Μαρίζα, *Λαϊκή Τέχνη, Οδηγός για Παιδιά*, Αθήνα 1994.

Σκοπός του εκπαιδευτικού προγράμματος “Γνωριμία με τις ελληνικές παραδοσιακές φορεσιές”

Σκοπός του προγράμματος “Γνωριμία με τις ελληνικές παραδοσιακές φορεσιές” είναι η εξοικείωση των μαθητών με τον κλάδο αυτό της νεοελληνικής χειροτεχνίας. Μέσα από τη “γνωριμία” τους αυτή θα μπορέσουν να αντιληφθούν:

- την ποικιλία των υφασμάτων, των σχεδίων, των χρωμάτων, των διακοσμητικών θεμάτων και των κοσμημάτων των ενδυμασιών
- τη διαφορά τους από τόπο σε τόπο, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει σήμερα
- το διαχωρισμό τους σε καθημερινές, γιορτινές και νυφικές.

Γενικές πληροφορίες

Διεύθυνση: Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Μέγαρο Παλαιάς Βουλής, οδός Σταδίου, Αθήνα.

Τηλέφωνο: 32.37.617

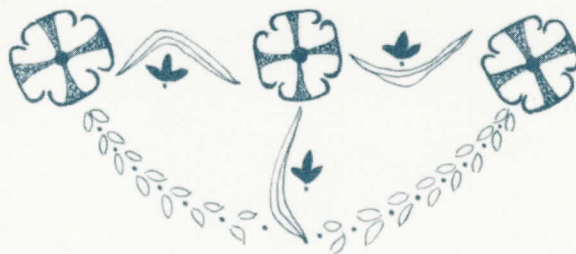
Fax: 32.13.786

Ώρες λειτουργίας: Καθημερινά εκτός Δευτέρας, 8.30 π.μ. - 14.00 μ.μ.

Παρακαλούμε επικοινωνήστε εγκαίρως με την κα Καστρίτση, υπεύθυνη υποδοχής, για να δηλώσετε το όνομά σας, το σχολείο σας και τον αριθμό των παιδιών που θα συνοδεύετε και να ορίσετε την ημερομηνία και ώρα της επίσκεψής σας.

Στο Μουσείο λειτουργεί πωλητήριο απ' όπου τα παιδιά μπορούν να προμηθευτούν κάρτες, αφίσες, παζλ με ιστορικά θέματα καθώς και μολυβένια στρατιωτάκια με στολές της Επανάστασης του 1821 και των Βαλκανικών Πολέμων.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής σας παρακαλούμε να αφήσετε τις τσάντες σας στην είσοδο. Οι τουαλέτες βρίσκονται στο υπόγειο του κτιρίου. Θα πρέπει να ζητήσετε από έναν υπάλληλο να σας συνοδεύσει.

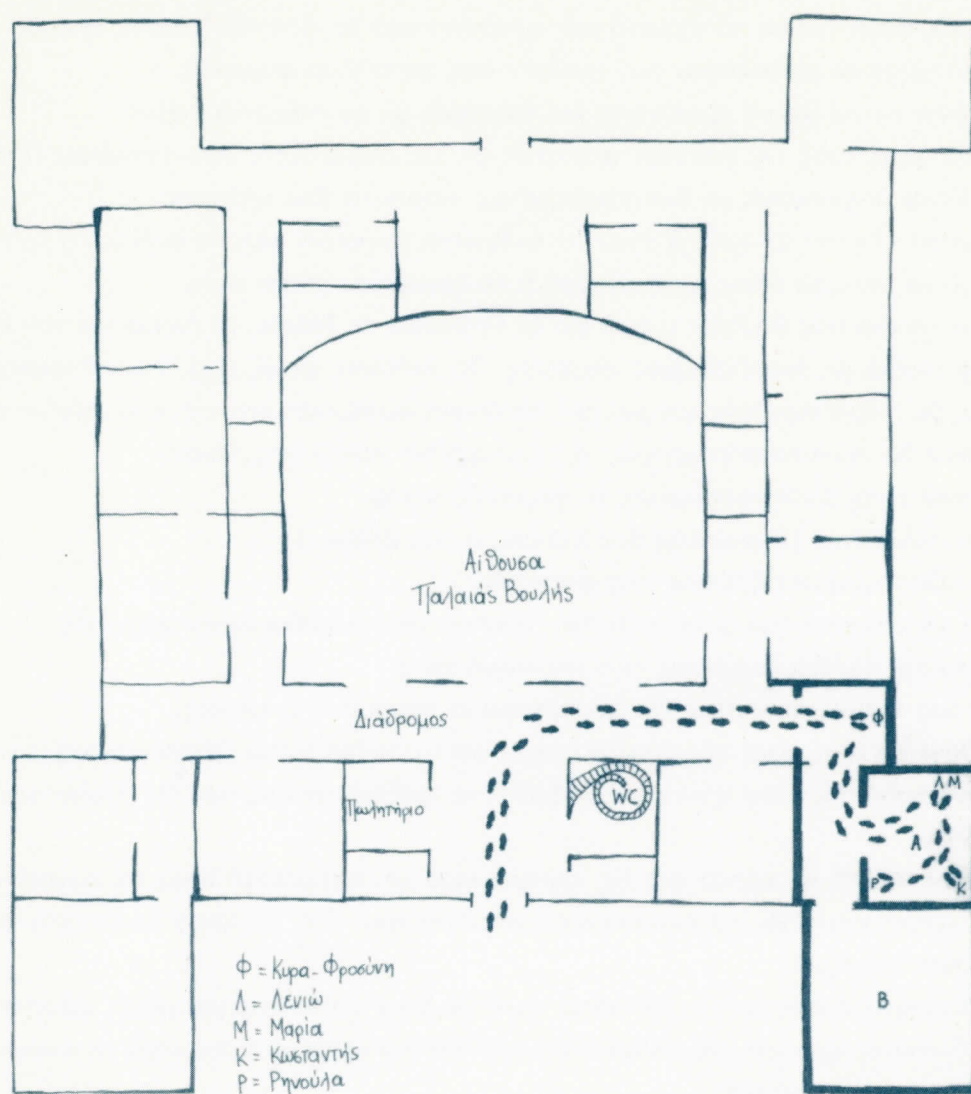
Πριν από την επίσκεψη

- Σκόπιμο είναι πριν από την επίσκεψή σας να επισκεφτείτε οι ίδιοι τη Λαογραφική Συλλογή του Μουσείου. Η εξοικείωσή σας με το χώρο θα σας βοηθήσει στην καλύτερη επεξεργασία του θέματος με τα παιδιά.
- Γνωριμία των παιδιών με την έννοια “Μουσείο”: Λίγες μέρες πριν την επίσκεψη, συζητήστε στην τάξη με τα παιδιά για το τι είναι ένα Μουσείο, γιατί φυλάσσονται εκεί ορισμένα αντικείμενα, τι βλέπει και πώς συμπεριφέρεται ο επισκέπτης σε έναν τέτοιο χώρο, καθώς επίσης τι θα δουν στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.
- Εισαγωγή στο θέμα “Ελληνικές Παραδοσιακές Φορεσιές”: Ξεκινήστε με απλές ερωτήσεις γύρω από το σημερινό τρόπο ντυσίματος, όπως:
 - Τι ρούχα σας αρέσει να φοράτε; (παντελόνια, φόρμες, τζην, κλπ.)
 - Τι ρούχα φοράτε κάθε μέρα στο σχολείο ή στο παιχνίδι;
 - Τι ρούχα φοράτε, όταν ο καιρός είναι βροχερός, όταν κάνει κρύο ή όταν έχει λιακάδα;
 - Τι ρούχα φοράτε σε μια γιορτή, σε ένα πάρτυ ή όταν πάτε στην εκκλησία;
 - Διαλέγετε μόνοι σας τα ρούχα σας; Σας αρέσει να φοράτε ό,τι είναι στη μόδα;
- Τα παιδιά παίρνουν μια πρώτη ιδέα για τις παραδοσιακές φορεσιές. Παράλληλα, θα μπορούσατε:
 - Να ζητήσετε από τα παιδιά να βρουν φωτογραφίες ή κάρτες με παραδοσιακές φορεσιές από διάφορα μέρη της Ελλάδας ή από το μέρος από το οποίο κατάγονται και να τις φέρουν στο σχολείο. Να ψάξετε οι ίδιοι για φωτογραφίες με παραδοσιακές φορεσιές.
 - Να ρωτήσετε τα παιδιά αν και πού έχουν συναντήσει παραδοσιακές φορεσιές (τέτοιες φορεσιές συναντώνται σήμερα σε πανηγύρια και γιορτές στα χωριά, στις εθνικές επετείους κ.λπ.). Τονίστε τους ότι οι φορεσιές αυτές είναι γιορτινές και όχι καθημερινές (τα καθημερινά ρούχα που φορούνται για τις δουλειές του σπιτιού ή για τις αγροτικές ασχολίες είναι πολύ πιο απλά).
 - Να συγκρίνετε τις φωτογραφίες με τα σημερινά ρούχα. Πού μοιάζουν και πού διαφέρουν;
 - Να ζητήσετε από τα παιδιά να συζητήσουν με τις γιαγιάδες και τους παππούδες τους ή άλλα ηλικιωμένα πρόσωπα του περιβάλλοντός τους για τις φορεσιές που φορούσαν στα χωριά τους οι ίδιοι ή οι γονείς τους.

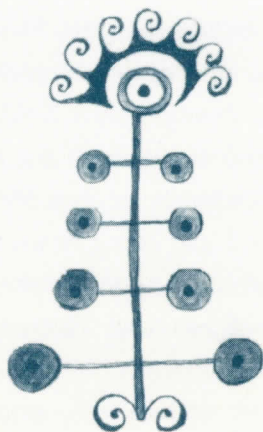
- Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τις φορεσιές που πρόκειται να δουν στο Μουσείο:
Μοιράστε τους το επιτραπέζιο παιχνίδι “Φτάσε πρώτος”, το οποίο παίζεται με τρία άτομα. Χρειάζεστε ένα ζάρι και τρία πόνια (κουμπιά, κέρματα ή ό,τι άλλο θέλετε). Επίσημος καλεσμένος το παιδί που θα φτάσει πρώτο στο γάμο.
Με αφορμή το παιχνίδι αυτό ανοίξτε μια μικρή συζήτηση επισημαίνοντας ότι:
 - τα παιδιά του παιχνιδιού πηγαίνουν σε έναν γάμο που αποτελεί το σημαντικότερο ίσως γεγονός στη ζωή του ανθρώπου και γι’ αυτό φορούν τις γιορτινές τους φορεσιές
 - οι φορεσιές διαφέρουν από τόπο σε τόπο, πράγμα που δε συμβαίνει σήμερα (στο συμπέρασμα αυτό μπορούν να καταλήξουν μόνα τους τα παιδιά μέσα από δικές σας ερωτήσεις). Παρατηρήστε μαζί με τα παιδιά τις ομοιότητες ανάμεσα στις φορεσιές της νύφης και της μικρής Μαρίας (είναι παρόμοιες, γιατί προέρχονται και οι δύο από την ίδια περιοχή, αλλά η νυφική είναι πιο στολισμένη).Τα παιδιά μπορούν να ζωγραφίσουν παραδοσιακές φορεσιές, τμήματα παραδοσιακών ενδυμασιών από τις φωτογραφίες που έχετε συλλέξει στην τάξη ή ακόμη ένα σύγχρονο ντύσιμο, σημερινά γιορτινά ή νυφικά ρούχα κ.λπ.
- Ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης σας σκεφτείτε άλλα είδη προπαρασκευαστικών δραστηριοτήτων που μπορείτε να πραγματοποιήσετε.

Κατά την επίσκεψη

- Για την παρουσίαση του προγράμματος θα χρειαστείτε ψαθάκια για να καθήσουν τα παιδιά, χαρτιά και κηρομπογιές για να ζωγραφίσουν, καθώς και δύο αντίγραφα παιδικών παραδοσιακών ενδυμασιών με τα οποία θα ντυθούν. Με την είσοδό σας στο Μουσείο παρακαλούμε δηλώστε την παρουσία σας στον υπάλληλο της υποδοχής, έτσι ώστε να προμηθευτείτε τα απαραίτητα υλικά.
- Οδηγήστε τα παιδιά στο διάδρομο της Λαογραφικής Συλλογής. Αφού τους μοιράσετε τα ψαθάκια ζητήστε τους να καθήσουν μπροστά από τη φορεσιά της κυρα-Φροσύνης (προθήκη 1). Θυμηθείτε μαζί τους ότι κάθε αντικείμενο που βρίσκεται σε ένα Μουσείο κρύβει μια ολόκληρη ιστορία και συνεχίστε με το παραμύθι “Μια φορεσιά μας λέει την ιστορία της”.
- Μετά το παραμύθι ζητήστε από τα παιδιά να παρατηρήσουν τις φορεσιές της προθήκης και να τις συγκρίνουν με τη φορεσιά της κυρα-Φροσύνης. Παρατηρήστε ότι οι φορεσιές διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή καθώς και ότι είναι γιορτινές.
- Ρωτήστε τα παιδιά πώς φαντάζονται τις καθημερινές φορεσιές. Στο Μουσείο δε βλέπουν καμία, γιατί οι περισσότερες έχουν καταστραφεί από τη συνεχή χρήση. Αντίθετα, διασώζονται οι καλές φορεσιές που φοριούνταν σπανιότερα και ήταν πιο περίτεχνα στολισμένες.

- Οδηγήστε τα παιδιά στην αίθουσα (Α) προκειμένου να παρατηρήσετε και άλλες φορεσιές από διαφορετικές περιοχές. Ρωτήστε τα αν βλέπουν στην αίθουσα κάποιον γνωστό: Η Μαρία, η Ρηνούλα, ο Κωνσταντής και η Λενιώ, τα γνωστά μας πρόσωπα από το παιχνίδι “Φτάσε πρώτος”, βρίσκονται εδώ. Επικεντρώστε το ενδιαφέρον των παιδιών στις παραπάνω φορεσιές.
 - Παρακινήστε τα να βρουν ομοιότητες και διαφορές με τα σημερινά ρούχα
 - Συγκρίνετε μαζί τους τις παιδικές φορεσιές με τις αντίστοιχες των ενηλίκων (Ρουμλούκι, Β. Αττική). Είναι οι φορεσιές το ίδιο στολισμένες, έχουν τα ίδια χρώματα;
 - Προβληματιστείτε για το πού έβρισκαν οι άνθρωποι τα ρούχα τους τα παλιότερα χρόνια. Τα αγόραζαν από τα μαγαζιά όπως εμείς σήμερα ή τα έφτιαχναν μόνοι τους;
 - Συζητήστε για το πώς θα ήταν η ζωή για τη Ρηνούλα, τη Μαρία, τη Λενιώ και τον Κωνσταντή.
- Ντύστε δύο παιδιά με παραδοσιακές φορεσιές. Το ντύσιμο, εκτός από τον ενθουσιασμό που θα προκαλέσει, θα δώσει αφορμές για μια πιο αναλυτική περιγραφή των συγκεκριμένων φορεσιών. Η συζήτηση που θα ακολουθήσει μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις, όπως:
 - από τι υλικά είναι κατασκευασμένες οι φορεσιές αυτές;
 - από τι αποτελούνται; (τι φοριέται στο κεφάλι, τι στα πόδια...)
 - ποια και πόσα χρώματα βλέπετε στις φορεσιές;
 - ποια από τα χρώματα που φοράτε οι ίδιοι βλέπετε στις παραδοσιακές φορεσιές;
 - τι σχήματα και σχέδια διακρίνετε στο στολισμό τους;
 - τι εποχή του χρόνου πιστεύετε ότι φορέθηκαν οι παραπάνω φορεσιές;
 - πώς αισθάνεσαι που είσαι ντυμένος/η έτσι, είναι τα ρούχα ζεστά, απαλά, άγρια;
 - μπορείς να καθήσεις κάτω άνετα, να παίξεις ή να τρέξεις; αν όχι, πώς θα ήθελες εσύ να ήταν το ρούχο αυτό;
- Μοιράστε στα παιδιά τα χαρτιά και τις κηρομπογιές και προτείνετε τους να ζωγραφίσουν όποια φορεσιά ή τμήμα φορεσιάς τα εντυπωσίασε περισσότερο. Στη συνέχεια συζητήστε μαζί τους τις ζωγραφιές που έφτιαξαν.
- Πριν την αναχώρησή σας από το Μουσείο καλό θα ήταν να κάνετε μια μικρή ανακεφαλαίωση της επίσκεψης δίνοντας έμφαση στα σημαντικότερα κατά την κρίση σας και κατά τις ανάγκες της τάξης σας σημεία του προγράμματος.

Μια φορεσιά μας λέει την ιστορία της...

Φίλοι μου, καλώς ήρθατε στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Πολύ χαίρομαι που ήρθατε σήμερα να μας δείτε, εμένα και τις άλλες φίλες μου, τις φορεσιές από όλα τα μέρη της πατρίδας μας, εδώ, στο τελευταίο μας σπίτι. Γιατί, βέβαια, ο σκοπός που βρισκόμαστε εδώ είναι για να έρχεστε να μας βλέπετε όλοι, ιδίως εσείς τα παιδιά, να μας θαυμάσετε, να μιλάτε για μας κι έτσι να σας θυμίζουμε κάτι από τις παλιότερες εποχές, όταν κανείς από σας δεν είχε ακόμα γεννηθεί.

Βλέπω ότι με κοιτάζετε λίγο παραξενεμένα, παιδιά. Δε βλέπετε κάθε μέρα φορεσιές σαν εμένα, έτσι δεν είναι; Κανείς δεν κυκλοφορεί πια με τέτοια ρούχα. Φυσικά όχι, γιατί ρούχα σαν κι εμένα φορούσαν οι άνθρωποι στα πολύ παλιά χρόνια, τότε που θα ζούσαν οι προπάπποι των προπάπων σας. Κι εγώ, που τώρα με βλέπετε κάπως παλιωμένη, ήμουν τότε μια ολοκαίνουρια αστραφτερή φορεσιά που κάθε γυναίκα θα καμάρωνε να τη φορά. Από τότε βέβαια, έχω δει κι έχω περάσει πολλά και πολλά πράγματα έχουν αλλάξει. Ας τα πάρουμε όμως όλα από την αρχή.

Εγώ λοιπόν παιδιά, που η τύχη τό 'φερε να μείνω πια για πάντα στην Αθήνα, δεν είμαι από εδώ, αλλά από τα Γιάννενα. Άραγε την έχετε ακούσει την πανέμορφη και πλούσια αυτή πόλη της Ηπείρου; Μπορεί και κάποιος από σας να κατάγεται από εκεί. Στην εποχή μου τα Γιάννενα ήταν ακόμα σκλαβωμένα από τους Τούρκους. Στην πόλη, λοιπόν, αυτή ζούσε μια Ελληνίδα αρχόντισσα ξακουστή για την ομορφιά και την εξυπνάδα της που τη λέγανε Φροσύνη. Μια μέρα λοιπόν η κυρα-Φροσύνη θέλησε να ετοιμάσει για μια μεγάλη γιορτή μια φορεσιά, τόσο πολύτιμη και με τόση τέχνη κεντημένη που παρόμοια να μην είχε κανείς ξαναδεί. Μιας και ήταν αρχόντισσα, όπως είπαμε, και ζούσε σε μια μεγάλη και πλούσια πόλη, όπου μπορούσε να βρει κανείς χίλια δυο πράγματα από διάφορα μέρη, παρήγγειλε να της φέρουν υφάσματα από τα καλύτερα και τα πιο ακριβά του κόσμου. Έτσι, λοιπόν, διάλεξε για το καινούριο της φόρεμα ένα πανέμορφο μενεξεδί βελούδο φερμένο από την Πόλη ή από την Κύπρο, δεν θυμάμαι πια, έχουν περάσει και τόσα χρόνια, βλέπετε.

Όταν το βελούδο μου ήταν καινούριο έπρεπε να το βλέπατε, πόσο πλούσιο και απαλό ήταν! Γιατί, βέβαια, θα καταλάβατε ότι εγώ είμαι η καινούρια φορεσιά που παρήγγειλε τότε η Φροσύνη για τη μεγάλη γιορτή. Όπως, επίσης, θα καταλάβατε ότι μόνο για μεγάλες γιορτές, πανηγύρια και επίσημες ώρες θα μπορούσε να είμαι εγώ φτιαγμένη! Τέτοιες φορεσιές σαν εμένα δε θα ήταν δυνατόν να φορούνται κάθε μέρα...

Ρούχα, έτσι επίσημα σαν τη φορεσιά που ήθελε η κυρα-Φροσύνη, φτιάχνανε τότε στα Γιάννενα οι χρυσοραφτάδες, όπως τους λέγανε. Οι τεχνίτες αυτοί ράβανε ανδρικές και γυναικείες φορεσιές, φορέματα, γιλέκα, πανωφόρια, αλλά και μαξιλάρες, καλύμματα κρεβατιών, ακόμα και άμφια και άλλα χρειαζούμενα για τις εκκλησίες, χρησιμοποιώντας πολύτιμα υφάσματα και κεντώντας τα με χρυσές και ασημένιες κλωστές. Τα Γιάννενα τότε φημίζονταν για τα πολλά και καλά τέτοια εργαστήρια χρυσοραφτάδων που είχαν. Έτσι λοιπόν, η Φροσύνη παρήγγειλε σ'ένα από τα καλύτερα να της ράψουν και να της κεντήσουν την καινούρια της φορεσιά.

Στο εργαστήριο όπου γεννήθηκα, δουλεύανε σαράντα αρχιτεχνίτες και διπλάσιοι βοηθοί, τόσο μεγάλο και φημισμένο ήταν. Ολόγυρα, αν είσαστε τότε εκεί, θα βλέπατε πολύτιμα και ακριβά υφάσματα σ' όλα τα χρώματα, βαμβακερά, βελούδινα, μάλλινα, μεταξωτά, αγορασμένα από Ανατολή και Δύση, θα βλέπατε εργαλεία κάθε είδους, βελόνες, σουβλιά, ψαλίδια και βέβαια παντού χρυσές και ασημένιες κλωστές, νήματα, μετάξια, σειρήτια και άλλα λογίων λογίων στολίδια. Μέρες και νύχτες ολόκληρες ήταν σκυμμένοι οι μαστόροι από πάνω μου, για να μπορέσουν να με τελειώσουν έγκαιρα για τη γιορτή και να με στολίσουν έτσι, ώστε να ευχαριστηθεί η αρχόντισσα. Εκτός από μένα, βέβαια, είχαν κι ένα σωρό άλλες παραγγελίες να τελειώσουν, γ' αυτό έπρεπε να δουλεύουν αδιάκοπα. Αφού με ράψανε, στολίσανε ολόκληρο το κορμί και τα μανίκια με λουλούδια, κλαδιά και γιρλάντες. Στη φούστα βάλανε και δυο πουλάκια που ετοιμάζονται να πετάξουν από τα δέντρα όπου κάθονται, ενώ τα ανοίγματα και τον ποδόγυρο τα στολίσανε με μικρά χρυσά γλωσσίδια από τα οποία κρέμονταν χρυσά νομίσματα.

Αφού, λοιπόν, έβαλαν όλη τους την τέχνη, έφτασε η μέρα να με παραδώσουν στην κυρα-Φροσύνη. Εκείνη ετοιμάστηκε για τη γιορτή, με φόρεσε κι έλαμψε ολόκληρη απ' τα χρυσά κεντήματα. Αν θέλετε τη γνώμη μου, ποτέ δεν ήταν πιο όμορφη απ' ότι τη μέρα που με πρωτοφόρεσε! Πρώτα έβαλε το λεπτό άσπρο πουκάμισο με το χρυσό κέντημα στο λαιμό, έπειτα το ολοκέντητο φόρεμα, στερέωσε το φεσάκι με τα χρυσά στολίδια του στα μαλλιά, έβαλε και τα ταιριαστά κεντημένα πασουμάκια της κι ήταν έτοιμη. Όταν η κυρά μου παρουσιάστηκε στη γιορτή φορώντας με και στάθηκε καμαρωτή στη μέση της σάλας, άστραψε ο τόπος κι όσοι την αντικρύσανε έμειναν με ανοιχτό το στόμα.

Από τότε με φόρεσε και σ' άλλες γιορτές. Δυστυχώς, όμως, η κυρά μου δεν έζησε πολύ, γιατί χάθηκε στη μεγάλη λίμνη που βρίσκεται στα Γιάννενα. Όσο για μένα, με διπλώσανε προσεκτικά και με φυλάξανε σε μια κασέλα, γιατί τους θύμιζα την ξακουστή αρχόντισσα κι έμεινα εκεί χρόνια ολόκληρα. Κι όταν κάποτε τα Γιάννενα επαναστάτησαν για να κερδίσουν τη λευτεριά τους από τους Τούρκους, κάποιοι Έλληνες στρατιώτες που έμαθαν ότι υπήρχε ακόμα εκεί μια παλιά φορεσιά της κυρα-Φροσύνης, με πήρανε απ' τους Τούρκους κι ο αρχηγός τους με φύλαξε για πολλά χρόνια στο σπίτι του και με πρόσεχε σα θησαυρό.

Κι όταν ακόμα αργότερα δημιουργήθηκε αυτό εδώ το Μουσείο, με χαρίσανε σ' αυτό για να με βλέπει ο κόσμος και να μην ξεχάσει ποτέ ούτε την κυρά μου τη Φροσύνη, αλλά ούτε και την τέχνη των μαστόρων από τα Γιάννενα που με τόση αγάπη, μεράκι και υπομονή με φτιάξανε. Κι όποια άλλη φορεσιά από εδώ μέσα ρωτήσετε, όποια φορεσιά πλησιάσετε με προσοχή και ενδιαφέρον, θα δείτε ότι και εκείνη θα έχει να σας πει τη δική της μεγάλη ιστορία· όπως και καθετί που βρίσκεται στο Μουσείο, βέβαια...

Η φορεσιά της Μαρίας

Παιδική φορεσιά από το Ρουμλούκι της Μακεδονίας

Αποτελείται από το άσπρο πουκάμισο, τον μπλε βαμβακερό σαγιά, το μάλλινο υφαντό ζωνάρι, τη μάλλινη κεντημένη ποδιά και τον εντυπωσιακό κεφαλόδεσμο.

Ντύστε ένα παιδί ακολουθώντας την παρακάτω σειρά:

1. Πουκάμισο

2. Σαχιάς

3. Παπούτσια

4. Ζωνάρι & ποδιά

5. Μαντίλια-Περσέρα

6. Κοσμήματα

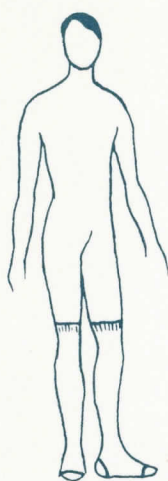

Η φορεσιά του Κωνσταντή

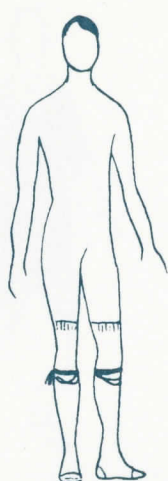
Παιδική φορεσιά με φουστανέλα

Αποτελείται από τη χαρακτηριστική πολύπτυχη φουστανέλα, το λευκό πουκάμισο, την κεντημένη φέρμελη, το ριγωτό ζωνάρι, το κόκκινο φεσάκι, τις μάλλινες κάλτσες, τις μαύρες καλτσοδέτες και τα κόκκινα τσαρούχια.

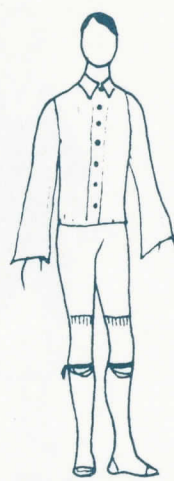
Ντύστε ένα παιδί ακολουθώντας την παρακάτω σειρά:

1. Κάλτσες

2. Καλτσοδέτες

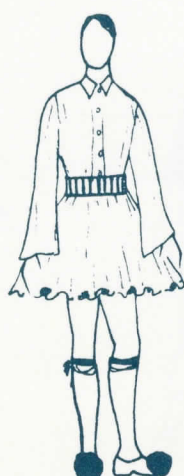
3. Πουκάμισο

4. Φουστανέλα

5. Ζωνάρι

6. Τσαρούχια

7. Γιλέκο

8. Φέβι

Μετά την επίσκεψη

- Στην τάξη θυμηθείτε μαζί με τα παιδιά την επίσκεψή σας στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο και συζητήστε τις εντυπώσεις τους.
- Μοιράστε στα παιδιά το παραμύθι “Μια φορεσιά μας λέει την ιστορία της” και αφήστε τα να το εικονογραφήσουν.
- Ζητήστε από τα παιδιά να φανταστούν και να διηγηθούν την ιστορία μιας άλλης φορεσιάς.
- Προτείνετε στα παιδιά να φτιάξουν μία συλλογή με τις φωτογραφίες που θα έχουν ήδη μαζέψει. Ακόμη, μπορείτε να φτιάξετε ένα μεγάλο χάρτη της Ελλάδας, να τον αναρτήσετε στην τάξη σας και να κολλάτε στα αντίστοιχα μέρη τις φωτογραφίες με τις φορεσιές.
- Αξιοποιώντας τη γνώριμία των παιδιών με τις παραδοσιακές φορεσιές σκεφτείτε άλλες δραστηριότητες για το μάθημα των καλλιτεχνικών και της χειροτεχνίας (ζωγραφική, κολάζ, κέντημα παραδοσιακών μοτίβων κ.λπ.).
- Οι φορεσιές μπορούν να γίνουν αφορμή για να συζητήσετε με τα παιδιά το γενικότερο τρόπο ζωής των ανθρώπων του περασμένου αιώνα:
 - τι έτρωγαν
 - ποιες ήταν οι ασχολίες τους
 - τι έκαναν στον ελεύθερο χρόνο τους (μεγάλοι και μικροί)
 - διαφορές ανάμεσα στον τρόπο ζωής του τότε και του σήμερα.
- Ξεκινώντας από τις παραδοσιακές φορεσιές, μπορείτε να μελετήσετε άλλα θέματα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της τάξης σας:
 - Υλικά κατασκευής ➡ μαλλί ➡ πρόβατα ➡ κτηνοτροφία
 - Φορεσιές ➡ ανδρικές, γυναικείες, παιδικές ➡ άνδρας, γυναίκα, παιδί ➡ ρόλοι στην οικογένεια
 - Νυφικές φορεσιές ➡ έθιμα του γάμου άλλοτε και τώρα.

Μια φορεσιά ...

... μας λέει την ιστορία της ...

Γειά σας παιδιά! Πολύ χαίρομαι που ήρθατε
σήμερα να με δείτε εδώ στο μουσείο και να
ακούξετε την ιστορία μου.

Στα παλιά τα χρόνια ζούσε σε μια μεγάλη
και πλούσια πόλη μια ξακουστή αρχόντισσα
που την έλεγαν Φροσύνη.

Μια μέρα η Φροσύνη διάλεξε ένα ακριβό
μενεξεδί βελούδο για να φτιάξει μια πανέ-
μορφη φορεσιά για μια μεγάλη γιορτή.

Με παρήγγειλε στο καλύτερο εργαστήριο της
πόλης. Οι τεχνίτες με κέντησαν με χρυσές κλω-
στές και με στόλισαν με λουλούδια, κλαδιά
πουλάκια και χιρλάντες.

Τη μέρα της γιορτής η Φροβόνη έλαμπε
με το ολοκέντητο φορέμά της, το ρεβάνι με
τα χρυσά στολίδια και τα ταιριαστά τραου-
μάκια της.

Όταν χάθηκε για πάντα η κυρά μου, εμένα
με διπλώσανε και με φυλάξανε σε μια κα-
σέλα για πολλά χρόνια.

Κι αργότερα με χαρίσανε στο Εθνικὸ Ἱστορικὸ
Μουσείο για να με θαυμάζει ο κόσμος και να
θυμάται για πάντα την κυρά μου, τη Φραυγή.

ΦΤΑΣΕ ΠΡΩΤΟΣ!

Με λένε Κωνσταντή και είμαι γιος του κουμπάρου.
Ήδη από τόσο μικρός δουλεύω στα χωράρια
και βοηθώ την οικογένειά μου. Σήμερα φοράω
την καλή φορεσιά μου με τη ρουσανέλα, τη χιορτινή.

Με λένε Λενιώ και είμαι από
το Ρουμλούι (Μακεδονία). Σήμερα
παντρεύομαι και από δω και στο εξής
η ζωή μου αλλάζει. Τώρα πια θα αφοσιωθώ
στο δικό μου εγχείρημα, στην οικογένειά μου
αλλά και στις αγροτικές ασχολίες.
Φοράω τη νυρική φορεσιά του
τόπου μου.

Με λένε Μαρία και είμαι αδελφή της Λενιώ.
Όλες αυτές τις μέρες βοηθούσα πολύ στις προ-
ετοιμασίες του γάμου. Αν και είμαι ακόμα μικρή,
έχω αρχίσει από τώρα να υφαίνω τα προίτιά μου
και να ονειρεύομαι το δικό μου γάμο. Σήμερα
φοράω τη χιορτινή φορεσιά της περιοχής μου, που
είναι λίγο απλούστερη από τη νυρική.

Με λένε Ρηνούλα και ζω καίτοι
κοντά στην Αθήνα, στη Βόρεια
Αττική. Είμαι ζαδέλφη του κουμπάρου
και ήρθα εδώ από το χωριό μου
για το γάμο. Σήμερα φοράω τη
χιορτινή φορεσιά του τόπου μου.

- = ΓΥΡΝΑ ΠΙΣΣ ΤΡΙΑ ΤΕΤΡΑΓΩΝΑ.
- = ΠΡΟΧΟΡΗΣΕ = ΔΥΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΑ.
- = ΠΕΡΙΜΕΝΕ ΕΝΑ ΓΥΡΟ.
- = ΠΡΟΧΟΡΗΣΕ = ΕΝΑ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ.
- = ΓΥΡΝΑ ΠΙΣΣ ΕΝΑ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ.

